

בהעלותך ב

„וישלחו מן המחנה גו' וכל טמא לנפש”
— איז וואָס איז די טענה „אנחנו
טמאים גו'” — למה נגרע?”!

רש"י איז מבאר: „למה נגרע, אמר
להם אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו
לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים
ויאכל הבשר לטמאים”.

זאגן מפרשים⁵, אז דאָס וואָס עס
שטייט אין רש"י „ויאכל הבשר לטמאים”
איז אַ טעות סופר — וואָרום אַ טמא
טאר דאָך נישט עסן קיין קדשים⁷ — און
עס דארף שטיין ווי אין ספרי⁸ (דער
מקור פון דעם פירוש רש"י) „ויאכל
הבשר לטהורים”⁸.

און זיינען מסביר, אז כוונת רש"י
מיט „ויאכל הבשר לטהורים” איז (ע"ד
ווי מען לערנט¹⁰ איין אין ספרי) —
לויטן מ"ד¹¹ אז „חל שביעי שלהם (פון

א. אין היינטיקער סדרה, נאָכדעם
ווי די תורה דערציילט וועגן דעם פסח
שעשו ישראל במדבר (בשנה השנית
לצאתם מארץ מצרים), שטייט: ויהי
אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא
יכלו לעשות הפסח גו' ויאמרו גו' אנחנו
טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי
הקריב את קרבן ה' במועדו גו'.

דארפן פארשטיין אין וואָס איז באַ-
שטאנען זייער טענה „למה נגרע”: זיי
אליין האָבן דאָך מדגיש געווען (און
אלס הקדמה צו דער טענה גופא)
„אנחנו טמאים לנפש אדם”, ד.ה. זיי
האָבן געוואוסט אז דאָס איז די סיבה
צוליב וועלכער זיי קענען נישט מאַכן
דעם פסח („ולא יכלו לעשות הפסח”) —
און ווי מ'האָט שוין פריער⁴ אָנגעזאָגט

(1) ט, א"ה.

(2) שם, ו"ז.

(3) ראה רא"ם, גויא ועוד — בפרש"י דלקמן
בפנים.

בנחלת יעקב כאן, דאינו מוכרח שהיתה טענה, כי
אפ"ל דלמה נגרע לא ה' קושיא אלא שאלה בעלמא
אם יש להם איזו תקנה (ועי' שם דכן מוכרח לפי
הדיעות שהטמאים לנפש היו יכולים לטהר לפניו)
— אבל פשוט הלשון „למה נגרע” היא טענה
ותביעה (ולא „שאלה בעלמא אם יש להם תקנה”).

(4) נשא ה', ב (ובפרש"י שם: פרשה זו נאמרה
ביום שהוקם המשכן).

(*) בפרש"י לש"ס (גיטין ט, סע"א) דגם פרשה זו
דויהי אנשים גו' היא מה' פרשיות שנאמרו ביום
זה. אבל עי' פש"מ הרי מפורש שם „ביום ההוא”
(דעשיית הפסח). ועכ"ל דלפרש"י עה"ת (דקפיד
על פש"מ) פ' טמאים שהוזכרה בש"ס שם (והוא
בפרש"י עה"ת — נשא שם) היא פ' אחרת (וראה
חוס' גיטין שם (ועוד)). או שיש לרש"י פ' אחר
בפש"מ: ולא הביא בפ' כאן — כיון שהכרחו רק

(5) פרשתנו שם, ז.

(6) ס' זכורו, נחלת יעקב, משכיל לדוד, באר
יצחק ועוד.

(7) כמפורש לעיל — צו ז, כ"א.

(8) וכי' בדפוס ראשון דפרש"י, ובכתי' רש"י
שתח"י. וכן הועתק ברא"ם, גויא ועוד. ובדפוס שני:
לכהני'. וראה לקמן סעיף ז.

(9) מפרשים שנסמנו בהערה 6. רא"ם ורע"ב כאן.
ועוד.

(10) ראה זית רענן (ליל"ש עה"פ). ספרי דבי רב,
תולדות אדם, ועוד (לספרי שם). וראה תיב"ע כאן.
רמב"ם וראב"ד ה' ק"פ פ"י ה"ב ובני"כ שם. תורה
שחל — פסחים צ, ב. ועוד.

(11) שהובא בספרי שם לפני זה (פסוק ו). פסחים
שם. סוכה כה, ריש ע"ב. וכי' בתיב"ע כאן.

כשיודעים שנמנית פרשתנו בש"ס, וזה לא הועתק
בפרש"י נשא.

— ובכל אופן גם לפרש"י לש"ס, פרשת „ויהי
אנשים גו'” נאמרה לאחרי פרשת שילוח טמאים,
כמפורש בפרש"י שם. —

[און אויף דעם ברענגט דער ספרי דעם ק"ו פון חטאת וואס „דמה נזרק על הטומאה (הטמאים)¹⁶ ובשרה נאכל לטהורים" — כאטש די בעלים (יולדת ומצורע¹⁸) זיינען נאך טמא, פונדעסט-וועגן איז „דמה נזרק על הטומאה ובשרה נאכל לטהורים (כהנים טהו-רים¹⁸)"].

ועפ"ז וואלט מען געקענט זאגן אז דאס איז אויך כוונת רש"י¹⁹, „ויאכל הבשר לטהורים" — אז אנדערע (וועלכע זיינען ניט ווי „אנחנו טמאים", נאָר) טהורים וועלן עסן דעם פסח.

אבער לכאורה איז שווער אזוי איינצו-לערנען אין פירוש רש"י, וואָרעם דער עיקר ענין הפסח (אויך ע"ד הפשט²⁰) איז — אכילת הפסח²¹, וואָס דערפאר מוז זיין מיני — „איש²² לפי אכלו תכוסו על השה".

ובמילא: וואָס איז דער אויפטו פון „זרק הדם עלינו", בשעת עס פעלט דער עיקר המצוה — אכילת הפסח?

(18) ראה מפרשי הספרי (רבינו הלל. ועוד).

(19) כי הענין ד„דמה נזרק על הטומאה" הוא גם ע"פ פשוטו של מקרא — ראה פרש"י תזריע (יב, ז) „מכלל שעד כאן קרוי טמאה" (וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 83 ואילך), ואינה אוכלת בקדשים (רש"י שם ד"ה והקריבו).

(20) וכש"כ ע"ד ההלכה — ראה פסחים עו, ב (במשנה): שלא בא מתחילתו אלא לאכילה. וראה שם סא, א ואילך. ועוד. — וגם לדעת ר"ג דאכילה לא מעכבא ה"ז רק אכילת הבשר, אבל בעינן גברא דחזי לאכילה (שם עח, ב). ועוד. ואכ"מ.

(21) שהרי רוב הדינים דפסח כפי' בא הם אודות אכילת הפסח, ואדרבה — בפשט"מ דפ' בא — לא נדבר (בפירוש) כלל אודות „הקרבנות" הפסח (וכדלקמן סוף ה' בארוכה. וראה לקמן הערה 34 ובשוה"ג שם).

(22) בא יב, ד ובפרש"י שם. אבל ראה לקו"ש ח"ח ע' 67 ובהערה 26 שם.

די טמאים לנפש אדם) להיות ערב פסח", ובמילא, קענען זיי בליל פסח שוין עסן, ווייל זיי זיינען „טהורים". און דאס איז געווען זייער טענה „זרק הדם עלינו כו' ויאכל הבשר לטהורים" — אע"פ וואָס ביום י"ד זיינען זיי נאך טמאים, קען מען אבער זורק זיין אויף זיי דעם דם ווי-באלד אז בזמן אכילת הפסח (בליל חמשה עשר בניסן) וועלן זיי שוין זיין טהורים¹².

אבער דער פירוש איז צע"ג, וואָרעם: (א) רש"י דערמאנט ניט, אפילו ניט ברמז, אז „חל שביעי שלהם להיות ערב פסח¹³". (ב) זייער טענה איז דאך געווען „אנחנו טמאים גו' למה נגרע גו'" — ניט אז זיי וועלן זיין טהורים בזמן אכילת הפסח, נאָר פארקערט — אז אע"פ וואָס „אנחנו טמאים גו' (פונדעסטוועגן) למה נגרע בבלתי הקריב גו"¹⁴.

ב. אנדערע לערנען¹⁵ דעם פשט אין דברי הספרי „והבשר נאכל (יאכל¹⁶) לטהורים" — „שימנו¹⁷ שאר אנשים עמם על הפסח ויאכלוהו שאר אנשים". ד.ה. די זריקה וועט זיין אויך אויף זיי (די טמאים, ובמילא האָבן זיי מקריב גע-ווען „קרבן ה' במועדו") און די אכילת הפסח וועט זיין דורך אנדערע.

(12) ולדעת הראב"ד שם גם על פי הלכה מותרים לזרוק עליהם באופן כזה (אלא ששאלו אחר זמן שחיטה). וכ"ה דעת התוס' פסחים שם (ושם: דשםא כן עשו כו'). וראה נ"כ הרמב"ם שם. רא"ם ומפרשי רש"י והספרי בארוכה. ואכ"מ.

(13) ועי' פשט"מ מלכתחילה אין מקום לשאלה מי היו הטמאים לנפש אדם, וכמ"ש בראב"ע (ט, ו): לא יתכן כו'.

(14) ראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן. (15) זית רענן שם. עמק הנצי"ב. ועד"ז בספרי דבי רב שם — בפ' דעת ר' חזקא בשם שמעון השקמוני (שבספרי שם לאח"ז).

(16) ראה ספרי מהדורת הארואיטץ.

(17) ל' הזית רענן.

את קרבן ה', וועלכע רש"י איז, כנ"ל, אפילו ניט מרמז?

(ב) וואס זאגט רש"י „אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה" — דאס איז דאך א דבר הפשוט וואס אויך זיי האבן זיכער געוואוסט (כנ"ל סעיף א); האט רש"י געדארפט אנהויבן פירוש גלייך מיט זייער טענה „אמרו לו יורק הדם כו" ²⁷?

מפרשים ²⁸ לערנען אז דאס האט זיי משה פריער געזאגט, בשעת ער האט זיי ניט געלאזט ברענגען דעם פסח (וואס דערפאר זיינען זיי געקומען מיט דער טענה „למה נגרע"), און זייער טענה „למה נגרע" איז געקומען דערנאך — „יורק הדם כו".

אבער פון פשטות המשך לשון רש"י איז משמע, אז „א"ל אין קדשים כו" איז געקומען אלס ענטפער אויף „למה נגרע", און ערשט דערנאך איז געקומען א צווייטע שאלה „יורק הדם עלינו כו".

איז ניט מובן: (א) אין וואס באשטייט די שאלה „למה נגרע" (איידער מען זאגט די סברא פון „יורק הדם כו")? ועד"ז, כנ"ל — וואס האט זיי משה רבינו מחדש געווען בתשובתו „אין קדשים קרבים כו" ²⁹? ועוד (ב) פון וואנעט

נאך מער: וויבאלד אז מען דארף נמנה ווערן על הפסח (נאך איידער מען ברענגט אים), לייגט זיך בפשטות צו זאגן, אז דער וואס איז ניט בכלל פון „לפי אכלו", ניט ראוי צו אכילת הפסח קען ניט נמנה ווערן על הפסח, ובמילא קען מען אויף אים ניט זורק זיין דעם ²³.

[און ווי מפרשים ²⁴ זיינען מבאר, אז דערפאר האט משה רבינו ניט אנגענומען זייער ק"ו פון חטאת (און געזאגט „עמדו ואשמעה גו" ²⁵) — ווייל ביי חטאת זיינען דאך די כהנים אוכלים — ניט די בעלים טמאים (און אפילו ביי קדשים קלים וואו ס'איז דא אכילת בעלים — איז דאך די אכילה אז ענין וואס איז ניט מעכב זריקת הדם) ²⁶].

איז במילא ניטא קיין רא"י דערפון אויף קרבן פסח, וואס עיקר מצותו איז אכילת בעלים, אז מען קען זורק זיין אויף בעלים וועלכע זיינען ניט ראוי צו אכילת הפסח].

ועוד — וג"ז עיקר: בפרש"י דא איז ניטא קיין רמז אפילו אויף כל הנ"ל.

ג. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם כמה דיוקים בלשון רש"י:

(א) רש"י איז מעתיק בלויז די ווערטער „למה נגרע" און איז אפילו ניט מוסיף „וגו" — ולכאורה, מיט זיין פירוש „יורק הדם כו" איז רש"י מפרש די ווייטערדיקע ווערטער „לבילתי הקריב

(27) וכן הקשה בדברי דוד (להט"ז) כאן. וראה הערה ²⁹.

(28) ראה גויא, דבק טוב ועוד כאן.

(29) ברא"ם כאן „השיב להם מיד אין כו' והם חזרו ואמרו כו' כלומר שמתחלה לא שאלנו אלא על זה". אבל לכאורה דוחק הוא, דלמה „השיב להם מיד" ולא המתין לסיום וביאור שאלתם.

בדברי דוד מפרש הקס"ד שלהם ע"פ פרש"י לעיל פסוק ב „במועדו אף בטומאה", ולכן טענו דבדואי יש חילוק בין פסח לשאר קדשים, וא"כ „למה נגרע מן שאר בני אדם שהתרת" להביאו בטומאה (וראה גם פ"י הרא"ש וכלי יקר כאן). ועי' ענה משה דאין קדשים קרבים בטומאה, ובנוגע לפסח „חילוק אחר

(23) ראה — ע"ד ההלכה — הנסמן בהערה ²⁰.

(24) משכיל לדוד. ספרי דבי רב לספרי שם. עמק הגצ"ב שם.

(25) פרשתנו שם, ח — וכהמשך דברי הספרי ורש"י.

(26) שלכן גם אם נטמא הבשר זורק הדם (משנה פסחים עח, ב), ועוד.

ד. דער ביאור בכל זה:

לערנענדיק דעם פסוק „למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו“ שטעלט זיך גלייך די שאלה: פריער נוצט די תורה כסדר דעם לשון עשיית הפסח (ויעשו בני ישראל את הפסח; תעשו אותו; לעשות הפסח; ויעשו את הפסח; ולא יכלו לעשות הפסח); פארוואס האבן די טמאים לנפש אדם משנה געווען און געזאגט (ניט „לבלתי עשות הפסח“, נאר) „לבלתי הקריב את קרבן ה'“?

איז דערפון משמע, אז דאס איז אן ענין וואס איז ביי זיי ערשט דא נתחדש געווארן; פריער האט מען נאר גע-וואוסט אז עס איז דא עשיית הפסח, און איצט איז ביי זיי געווארן א חידוש, אז קרבן הפסח איז אן ענין פון „הקריב את קרבן ה'“. כדלקמן סעיף ה בארוכה.

וועלכער ענין איז צוגעקומען אינ-צווישן — פון וועלכן זיי האבן ארויס-געלערנט אט דעם חידוש? איז רש"י מעתיק פון פסוק „למה נגרע“ און זאגט „אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר כו“:

דורך מעתיק זיין די ווערטער „למה נגרע“ און ניט מוסיף זיין „וגו“ מאכט רש"י קלאר, אז „למה נגרע“ איז געווען א שאלה בפ"ע, וואס אויף דער שאלה האט זיי משה געענטפערט „אין קדשים קרבים בטומאה“; און בשעת משה האט זיי געזאגט דעם ענטפער (אז „אין קדשים קרבים בטומאה“) איז ביי זיי נתחדש געווארן אז פסח איז אן ענין פון הקרבת קדשים (קרבן ה') — האט דער חידוש מחדש געווען ביי זיי די (צווייטע) שאלה — וויבאלד „לבלתי“ הקריב את קרבן ה', איז „יזרק הדם עלינו כו“.

נעמט רש"י (מפשוטו של מקרא) אז דא איז געווען (ניט איין שאלה — „למה נגרע לבלתי הקריב גו“ — נאר) א שקו"ט צווישן זיי מיט משה — פריער די שאלה „למה נגרע“, דערנאך תשובת משה „אין קדשים כו“, און דערנאך א צווייטע שאלה „יזרק הדם כו“?

ג. „יזרק הדם עלינו“ בכהנים טהו-רים — מאי קמ"ל? אפילו אויב זיי וואלטן געהאלטן אז זיי מעגן מקריב זיין דעם פסח בטומאה (ניט נאר „יזרק הדם עלינו“), איז דאך פשוט אז זריקת הדם ע"ג המזבח ווערט געטאן דוקא דורך כהנים (ובמילא — כהנים טהורים) — וואס איז דא רש"י מוסיף „בכהנים טהורים“?

נאך מער פליאה: די ווערטער שטייען ניט אין ספרי³⁰, נאר זיי זיינען א הוספת ביאור פון רש"י,

איז תמוה: וואס פעלט אין דעם ענין „יזרק הדם עלינו“ וואס רש"י דארף מוסיף זיין „בכהנים טהורים“?

יש (ומשה חשב שהדין ד,במועדו אף בטומאה נאמר רק בצבור). וע"ז היתה שאלתם „יזרק הדם כו“, כי אולי החילוק בפסח הוא דכאשר הוריקה בטהורים — יאכל הבשר לטמאים. ובאה תשובת הקבי"ה (כדעת משה) „איש איש כי יהי טמא גו“ (לקמן פסוק י"ד). דהיינו יחידים שאין הטומאה נדחית להם (ו,במועדו אף בטומאה היינו בצבור). אבל לכאורה קשה לפרש כן כוונת רש"י — שלא הזכיר בפירושו כלל (גם לא ברמז) החילוק בין יחיד וצבור — והרי ע"פ הג"ל זהו התירוק על טענתם (למה נגרע) הדין ד,במועדו אף בטומאה.

30) וגם לא ביליש פרשתנו עה"פ — אף שחזילת הלשון שם הוא (כפרש"י) „יזרק הדם עלינו“.

(*) אף שחילוק זה מוכרח הוא בלא"ה. וצ"ל דלפרש"י מלכתחילה פשוט הוא ד,במועדו אף בטומאה קאי רק בצבור (כמו) „במועדו אף בשבת“ שהוא בקרבנות הצבור.

מאכן אן אות אויפן בית, אן בשעת
„ועברתי בארץ מצרים. . והכיתי גו'
וראיתי את הדם גו' ופסחתי עליכם
גו'“³⁵).

וואס דערפאר געפינט מען ניט ביי
פסח מצרים אן עס זאל אנגערופן ווערן
בשם קרבן³⁶, נאר בלויז בשם „זבח“
(„ואמרתם זבח פסח הוא“³⁷) — וואס
דער ווארט „זבח“ מיינט ניט דוקא א
קרבן לה, נאר יעדע שחיטה לאכילה
ווערט גערופן זבח³⁸.

און דאס איז געווען די טענה פון די
טמאים לנפש אדם:

דא רעדט זיך דאך וועגן דער „שנה
השנית לצאתם מארץ מצרים“³⁹, וואס
פאר דעם איז בלויז געווען איין פסח,
דער פסח מצרים. איז דערפון פאר-
שטאנדיק, אן בשעת מ'האט אנגעזאגט
„ויעשו בני“ את הפסח במועדו. . ככל
חוקותיו וככל משפטיו תעשו אותו“⁴⁰ —
האט עס געמיינט, אן דער פסח מדבר
זאל זיין אין דעם זעלבן אופן וגדר פון
פסח מצרים.

[ובפרט ע"פ פרש"י לעיל⁴¹ „תלה
הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ ולא
נתחייבו במדבר אלא בפסח אחד שעשו

ועפ"ז איז פארענטפערט וואס רש"י
איז מוסיף די ווערטער „(זרק כו')
בכהנים טהורים“: דערמיט איז רש"י
מדגיש, אן ערשט איצט איז ביי זיי
נתחדש געווארן אן פסח איז א „קרבן
ה“ (קדשים) וואס פאדערט זריקה
בכהנים טהורים; משא"כ פריער, בעת'ן
טענה'ן „למה נגרע“, האבן זיי גע-
רעכנט אן קרבן הפסח איז ניט קיין קרבן
ה' (וואס במילא פאדערט עס ניט קיין
זריקה ע"ג המזבח בכהנים טהורים), און
דערפאר האבן זיי געהאלטן אן זיי מעגן
דאס ברענגען בטומאה.

ה. די הסברה אין דעם, ובהקדים:

ע"ד הפשט האט פסח מצרים ניט גע-
האט קיין גדר פון קרבן: ע"פ פשוטו של
מקרא, איז פסח מצרים געווען א מצוה
מיוחדת: צו שחט'ן א שוה און עסן אים
בליל פסח (צלי אש) צוזאמען מיט מצות
ומרורים — ותו לא. דערביי איז ניט גע-
ווען קיין ענין וציווי פון הקרבת קרבן
לה⁴².

(און דאס וואס עס האט געדארפט זיין
„ולקחו³³ מן הדם ונתנו על שתי המזוזות
גו'“ איז ניט געווען ע"ד ווי זריקת הדם
על המזבח³⁴, נאר כמפורש בקרא צו

(בקיצור) „למה נגרע מלהקריב“ — כי בזה מודגש
שכאן מתחיל ענין חדש.

(32) ע"ד ההלכה — ראה פסחים צו, א. צפע"ג
עה"ת בא יב, ז. וראה הערה 34.

(33) בא שם.

(34) ואף שפרש"י שם „זו קבלת הדם“, ובפרש"י
שם, כב: לשלש המתנות (וראה בארוכה לקו"ש ח"ח
צ 3 ואילך. חכ"י ע' 78. ושי"ן) — ע"ד הפשט הי"ז
רק דוגמת עבודת הקבלה וזריקה. (וכן יש איסור
נותר — שם, י), אבל אין כאן ענין של הקרבה לה'
כפועל [ולשון הכתוב (בא שם, יא. שם, כז) „פסח

הוא לה“ — היינו כי „קרוי פסח על שם. . שהקב"ה
מדלג כו'“ (פרש"י שם, יא. וראה לקמן הערה 36). או
מפני ששונה בזה מצות ה'.

(35) בא שם, יב"ג. וכן שם, כג.

(36) ורק בפרש"י (בא שם, יא) „הקרבן הוא קרוי

פסח כו'“.

אבל י"ל הכוונה שהוא דוגמת קרבן, ע"ד הנ"ל

הערה 34.

(37) בא שם, כז.

(38) ראה לעיל ויצא (לא, נד) ובפרש"י שם.

ועד"ז ב"מ.

(39) פרשתנו ט, א.

(40) שם, ב"ג. וראה פרש"י שם ובמפרשיו.

(41) בא יב, כה. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 65.

ואילך (אבל ראה שם ע' 69 הערה 51).

(י) ולהעיר חס' זכרון על מ"ש רש"י כאן „זרק
הדם“: וא"ת והרי לא מצינו שזכר בפסח שום זריקת
הדם בכתוב

ווען משה האט זיי ניט געלאזן זיך צו משתתף זיין אין עשיית הפסח⁴⁶, זיינען זיי געקומען מיט דער טענה „למה נגרע“⁴⁷.

און דאס האט משה זיי מחדש געווען — „אין קדשים קרבים בטומאה“: פסח איז ניט בלויז א זבח, נאר קדשים וואס ווערן נקרב ע"ג המזבח, ובמילא — איז אייער שאלה בענין וואס דער ענטפער איז: אין קדשים קרבים בטומאה.

ו. עפ"י וועט מען אויך פארשטיין זייער (צווייטע) שאלה — „זרק הדם עלינו כ' ויאכל הבשר לטהורים“ (און היות אז זיי זיינען געווען „טמאים לנפש אדם“, דארף מען זאגן, אז רש"י מיינט דערמיט אַנדערע טהורים, כנ"ל סעיף ב):

וויבאלד אז ביי פסח מצרים איז ניט געווען קיין ענין פון הקרבה לה' (ע"ג המזבח) נאר בלויז די מצוה בפ"ע פון (זבח ו)אכילת הפסח — האבן די טמאים לנפש אדם געהאלטן, אז דאס וואס יעצט (נאך הקמת המשכן) איז עס א גדר קרבן, איז דאס א צוגעקומענער באַוונדער ענין, וועלכער איז ניט גורע, ופשיטא ניט שולל, די מצוה פון אכילת הפסח ווי ס'איז געווען באַ פסח ביו יעצט. און פארוואס זאל דען ווערן א

בשנה השנית על פי הדבור, לייגט זיך צו זאגן אז דער פסח מדבר האט ניט געהאט דעם גדר פון פסח דורות (וועלכער איז פארכונדן מיט „ביאתם לארץ“), נאר ס'איז געווען א המשך פון פסח מצרים (און באַ די וועלכע האבן געמאכט⁴² פסח מצרים).

ועפ"י — האבן די אנשים הנ"ל געטענה'ט — דארף מען זאגן, אז דער ציווי „ויעשו בני" את הפסח במועדו" מיינט עשיית הפסח פונקט ווי פסח מצרים⁴³, וועלכער איז ניט קיין קרבן וואס ווערט געבראכט ע"ג המזבח, נאר אדרבא יעדערער — אפילו טמאים — איז זוכה אַ שה (בביתו) — לעבן זיין משקוף והמזוזות⁴⁴ און עסט עס בביתו דוקא, בליל חמשה עשר בניסן (צוזאָמען און פונקט ווי ער עסט מצה ומרור — שאינם קדשים כלל). און דעריבער,

42) או בסמיכות ממש לגיל (דקטן) הראוי להמנות על פסח מצרים.

43) שלכן גם אח"ל שידעו אודות פסח דורות (וראה פרש"י בא יב, ו, שם, מז) ושהוא נקרב ע"ג מזבח (ראה משפטים כג, יח. תשא לד, כה. ולהעיר גם פרש"י תולדות כז, ט) — ס"ל שפסח מדבר ה' בגדר (ובמילא — כדוני) פסח מצרים, כנ"ל.

ולהעיר — גם בנוגע לפסח דורות — מדעת היראים (סתר"ה. ובהשלם — סת"ז) דמצות ק"פ היא: צוה הקב"ה את ישראל שיעשו את הפסח. ועשיית הפסח היינו שחיטתו וזריקת דמו והקטר אימוריו. ואע"פ שזריקת דמו כ' כהנים עושיין ולא ישראל כיון שהקרבן של ישראל ובמזות ישראל עושיין כו'.

44) והצורך בהציווי „במועדו“ (לדעתם) ה' (כא) בשביל „אף בטומאה“ — שהרי חשבו שאינו קרבן — כ"א בשביל „אף בשבת“.

45) ואף שלקמן בפ' ראה (יב, כ) פרש"י ד, במדבר נאסר להם בשר חולין אא"כ מקדישה ומקריבה שלמים (אבל ראה פרש"י אחרי יז, ג: במוקדשין הכתוב מדבר, ובמפרשי רש"י שם. וראה מפרשי רש"י ראה שם) — ה"ז רק (ע"ד לשון רש"י ראה שם בדי"ה שלפניו) בשר חטאה, משא"כ בנדודי שהמדובר בזבח מצוה.

46) אבל לפ"י צ"ל לכאורה שבאו לשאול קודם זמן שחיטת הפסח, שעדיין לא ידעו שנקרב ע"ג המזבח, ומפשטות הכתובים לא משמע כן (וראה הנסמן בהערה 12).

ואולי י"ל שטענתם היתה, דאף ששאר בני הטהורים הקריבוהו בפועל ע"ג המזבח, מ"מ אין זה מוכרח מצד גדר הפסח (וע"ד שנאסר להם בשר חולין, כנ"ל הערה הקודמת), ולכן טמאים יכולים לעשותו בטומאה (כלי הקרבה).

47) ולהעיר מחזקוני כאן „למה אין אנו רשאין לאכול קדשים בטומאה הרי אשתקד אכלנו הפסח במצרים אפילו בטומאה“, וראה באר מים חיים כאן.

ז. לויט דעם ביאור אין פירוש רש"י קען מען אויך מקיים זיין די גירסת הספרים „ויאכל הבשר לטמאים“⁴⁰ (וואס פון דעם גופא וואס כו"כ מפרשי רש"י פאריכטן די גירסא⁴¹, איז מוכח, אז שוין בימיהם איז געווען די גירסא הנפוצה „לטמאים“)

— ובפרט ע"פ המדובר כמה פעמים אז בשעת מען וויל מברר זיין וואס עס איז דער נוסח האמיתי, דארף מען חוקר זיין פון וואנעט, ווי אזוי קען קומען א טעות — מען מאכט ניט קיין טעות במיד.

ובנדוד: אויב מ'זאל זאגן אז אין רש"י איז געשטאנען „לטמאים“, איז פאר-שטאנדיק פארוואס א מעתיק (או מדפיס) האט עס געביטן צו „לטהורים“; אויב אבער ס'איז געשטאנען „לטהורים“ — פארוואס זאל ווער עס איז דאס משנה זיין און שרייבן „לטמאים“, וואס איז (א) היפך נוסח הספרי, און (ב) ועיקר: היפך דעם דין מפורש ומפורסם לכל, אז א טמא טאר ניט עסן קיין קד-שים⁴²! —

איז דער ביאור בזה: וויבאלד אז די מצוה פון אכילת הפסח איז (לפי סברת האנשים ההמה) ניט א גדר פון אכילת קרבן נאר א מצוה בפ"ע (ניט פארבונדן מיט הקרבת קרבן) — האט אן ארט צו זאגן (לויטן לימוד ע"ד הפשט) אז דער

שינוי (ובפרט א שלילה) אין מצות אכילת הפסח!?

קומט אויס, אז אין פסח זיינען פאראן צוויי באזונדערע ענינים (וועלכע זיינען ניט תלוי זה בזה)⁴³: (א) מען ברענגט א קרבן לה' (אויפן מזבח) אלס זכר (והודי') אויפן ענין פון גאולת מצרים, (ובפסח ה'). (ב) עס איז דא די מצוה פון אכילת הפסח בליל ט"ו — (ניט אלס אכילת קרבן דוקא, נאר) ע"ד ווי די מצוה פון אכילת מצה ומרור.

און דאס האבן זיי גע'טענה'ט „לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו“: וויבאלד אז דער ענין וואס פסח איז „קרבן ה'“ איז א באזונדער-ענין פון אכילת הפסח, איז — „זרק הדם עלינו כו' ויאכל הבשר לטהורים“:

אע"פ וואס זייענדיק א „קרבן לה'“ (קדשים) טארן זיי ניט עסן פון דעם פסח (ווייל א טמא טאר ניט עסן קיין קדשים) — ובמילא „יאכל הבשר לטהורים (אחרים)“ — פארוואס זאלן זיי אבער דארפן פארפעלן דעם נייעם צוגע-קומענעם ענין אין פסח — „להקריב את קרבן ה' במועדו“, וואס קען געטאן ווערן בלי זייער אריינגיין אין משכן⁴⁴, ובמילא — „זרק הדם עלינו בכהנים לטהורים“⁴⁵.

48) ולהעיר גם ע"ד ההלכה דשחיטת הפסח ואכילתו הן שתי מצוות (סהמ"צ הרמב"ם מ"ע נה-נו. וטו"ד) — כידוע שקדוש בזה (ראה לקו"ש חט"ז ע' 102 ואילך. ושי"נ).

49) ראה לעיל הערה 19.

49) אלא שלפי המסקנא אינו כן — כי שני הענינים בק"פ (הקרבנות ואכילתו) תלויים זבי' וא"א להפריד ביניהם (כנ"ל סעיף ב), ולכן הוצרך להיות הציווי דפסח שני.

50) וכ"ה לפי הדברי דוד (הגיל הערה 29).

51) נסמן לעיל הערה 6.

52) בנחלת יעקב כא: „ואיזה תלמיד טועה כתב כן לפי שראה שאנשים היו טמאים והפסח נאכל לבעלים דוקא... לפי כתב ויאכל הבשר לטמאים“, אבל צ"ע שיטעה בדבר הפשוט שטמא מותר באכילת קדשים, כבפנים.

ווי די מצוה וואָס איז פאַרבונדן מיט זייער אכילה, אכילת הפסח.

ווייל דער גרעסטער תענוג באַ זיי (פון אַ אידן) איז, בשעת ער טוט אויף דעם „לחמי לאשי״⁵⁶, וואָס איז גורם דעם „אשה ריח ניחוח לה״⁵⁷ — „נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני״⁵⁸.

ט. ובעבודה ובפנימיות:

דער ענין — אז מ'האט געמאכט נאָר דעם „הקריב את קרבן ה״ — איז ווי עס איז מצד דעם אידן. בשעת אָבער דער אויבערשטער האָט אנגעזאָגט אידן אויף פסח שני, אז מען קען משלים זיין⁵⁹ דעם ענין הפסח — איז דער עיקר הדגשה (ניט אַזוי אויפן ענין הקרבן — „פסח לה״⁶⁰ — נאָר) אויף עשיית הפסח און אכילת הפסח⁶¹.

— ווייל עיקר כוונת הפסח איז ניט אַזוי די הקרבה ע״ג המזבח, העלאה ממטה למעלה — מעלה זיין דעם חלב ודם ע״ג המזבח, אַלס קרבן לה, נאָר דוקא די המשכה למטה, אין גוף הגשמי, אכילת האדם. דוקא דורך דעם פירט זיך דורך די כוונת הבריאה, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

(משיחות ש״פ שלח וש״פ פינחס תשכ״ו)

בשר הפסח קען געגעסן ווערן אפילו בטומאה.

דאָס וואָס די תורה אסר'ט אַ טמא צו עסן קדשים, איז דוקא ווען ער עסט עס אַלס אכילת קדשים. וכדיוק לשון הכ־תוב⁶² „והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה׳ וטומאתו עליו״. משא״כ אכילת הפסח איז (ניט אַלס אכילת קדשים, נאָר) אַלס אַ מצוה בפ״ע (וואָס תורה האָט אנגעזאָגט ווען ס'איז ניט געווען קדשים).

האָט דערפאַר אַן אַרט צו זאָגן, אַז אין דעם פאַל קען עס געגעסן ווערן אפילו בטומאה.

ח. לויט דעם ביאור — להגירסא „ויאכל הבשר לטמאים״ — איז אָבער לכאורה ניט גלאַטיק: וויבאַלד אַז זיי האָבן געהאַלטן אַז זיי וועלן אויך האָבן די מצוה פון אכילת הפסח — פאַרוואָס האָבן זיי געמאַכט בלויז „לבלתי הקריב את קרבן ה׳ במועדו״, ניט דערמאָנענדיק דעם ענין האכילה?⁶³

איז דער ענין אין דעם⁶⁴: בשעת זיי האָבן געהערט אַז דער ענין פון פסח איז אַ קרבן ה׳ — איז דאָס געוואָרן ביי זיי דער עיקר הענין פון פסח: ביי זיי האָט שלא בערך מער תופס מקום געווען דאָס וואָס זיי האָבן די מעגליכקייט צו מקריב זיין „קרבן ה׳ במועדו״ (כאַטש דאָס וועט געטאָן ווערן דורך אַנדערע),

53) צו ז, כ. ועד״ז שם, כא.

54) וכן קשה להפירוש שהובא לעיל סעיף א.

55) וע״פ המבואר בפנים בפרשי״י י״ל בפשטות,

דמכיון שמשם חידש להם שהפסח הוא קרבן ה' (קדשים) שלכן אינו נקרב בטומאה, לכן הדגישו בשאלתם ה' פרט זה — „לבלתי הקריב גוי״, שגם מצד ענין הקרבן יכולים לעשותו.

56) ל' הכתוב פינחס כח, ב. וראה אמור כא, ו.

שם, ח. ובכ״מ.

57) ויקרא א, ט. ובכ״מ.

58) פרשי״י ויקרא שם. פינחס כח, ח.

59) משא״כ כשהמדובר במי שחָדל לעשות

הפסח, שלכן ונכרתה הנפש גוי — מבאר הכתוב

הטעם „כי קרבן ה' לא הקריב במועדו״ (פרשתנו ט, יג).

60) כלשון הכתוב פרשתנו ט, י. שם, יד.

61) שם, ייא.

י"ב סיון

נאך מער: ביי די תשלומין פון פסח וסוכות איז פאראן א פלוגתא צי „תשלומין לראשון“ אדער „תשלומין זה לזה“: „תשלומין לראשון“ מיינט אז „יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן“ [און דערפאר, איינער וואס איז נישט געווען א בר חיובא ביום ראשון און ערשט אין די שפעטערדיקע טעג איז ער געווארן א בר חיובא, איז ער נישט מחוייב צו ברענגען די קרבנות, ווייל בשעת החיוב (ביום ראשון) איז ער נישט געווען קיין בר חיובא]; און „תשלומין זה לזה“ מיינט אז „אין לך יום בהם שאין חובתו תלוי בו בעצמו“ (און דעריבער, אפילו איינער וואס איז נישט ראוי צו ברענגען דעם קרבן ביום ראשון, ווערט אויף אים א חיוב אין דעם יום שלאח“ז).

שטייט אין תוספות, אז אט-די פלוגתא איז בלויז ביי פסח וסוכות, אבער ביי עצרת וואס די ימי התשלומין זיינען „חול גמור“ איז „לא מסתבר למימר תשלומין זה לזה“ (אז אין די ימי החול שלאחרי היום זאל זיין „חובתו תלוי בו בעצמו“).

קומט אויס, אז די תשלומין פון שבועות האבן (לויטן מ"ד „תשלומין זה לזה“) אן אנדער גדר ווי די תשלומין פון פסח וסוכות — איז דאך נישט א היקש (גמור) פון חה"ש צו די צוויי¹⁰?

(7) חגיגה ב, א. שם ט, א. וראה ירושלמי שם פ"א ה"א ובמפרשים שם.

(8) רש"י ד"ה כולו תשלומין לראשון, חגיגה ט, א.

(9) רש"י חגיגה שם ד"ה כולו תשלומין זה לזה. וראה גם רש"י שם ב, א ד"ה הניחא: לשון הירושלמי שם.

(10) כן הקשה בשפת אמת לחגיגה יו, א. וראה

גם שו"ת חת"ס ח"ו סכ"ח.

א. דער אלטער רבי פסק'נט בסידור ר"י אז מען זאגט נישט קיין תחנון — „מ"ח סיון עד י"ב בו ועד בכלל דהיינו ה' ימים אחר חג השבועות כי החג יש לו תשלומין כל שבעה" — און ווי די גמרא¹ לערנט עס אפ (אז אויך חגה"ש האט תשלומין) פון פסוק², „בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות“ — מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה.

דארף מען פארשטיין: ביי חג המצות און חג הסוכות זיינען די ימי התשלומין אין טעג וועלכע זיינען א טייל פון דעם חג, טעג פון חול המועד והחג. און בכמה ענינים זיינען זיי יו"ט³; משא"כ ביי חג השבועות זיינען די ימי התשלומין „חול גמור“⁴. איז נישט גלאטיק: ווי אזוי קען מען אפ'לערנען תשלומין פון חג השבועות פון די תשלומין של פסח וסוכות, בשעת אז ביי חג השבועות קומט צו א חידוש גדול — מקריב זיין קרבן החג ביום חול גמור?

(1) לפני ובא לציון — ודלא כמ"ש בשו"ע שלו (א"ח ט"ס תצד) דא"א תחנון (רק) עד ח' בו.

(2) ודלא כ"א דגם ב"ג משום ספיקא דיומא (הובא בשע"ת א"ח סקלא סק"ט). וי"ל טעמי' דאדה"ז, מפני דכך ענין תשלומין אלו הוא רק בענין קרבנות, ולית תמו ספיקא דיומא. וראה שיחת ליל י"ב סיון תשד"מ.

(3) חגיגה יו, א (וש"נ). וראה רמב"ם הל' חגיגה פ"א ה"ז.

(4) ראה טז, טז.

(5) ראה שו"ע אדה"ז א"ח סתקכ"ט ס"ו דחג הם. וראה מ"מ לשו"ע שלו (על הגליון) ס"י רמב ס"א דלענין קרבנות (שזהו ענין התשלומין) קרוי גם מקרא קדש. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך חול המועד בתחלתו. וש"נ.

(6) תו"ה תשלומין — חגיגה ט, א.